

לימוד קהילתי על חסד וקרבה במגילת רות ובקהילה

שיש בכל זה טעם

פתיחה

פסוקי מגילת רות מתארים פעולות ומעשים שונים שניתן להגדירם כ"חסד": עזרה כלכלית לצד תמיכה רגשית, חוקים המגנים על החלש לצד פריצת המוסכמות החברתיות, ועוד. טרם נקרא את סיפור המגילה, נחשוב רגע על חיינו כיום:

- מהו חסד בעיניכם? אילו סוגי עזרה וסיוע קיימים סביבכם, במעגלים קרובים ורחוקים? איזה מבין סוגי החסד הוא המשמעותי ביותר בעיניכם? מדוע?
- המשתתפים יציגו את עצמם (אם אינם מכירים) וישתפו במחשבה/חווייה/זיכרון לאור שאלת המנחה.

לימוד במליאה או בזוגות/קבוצות

"גוף הלימוד" להלן מורכב משלושה סעיפים, המובילים זה לזה, אך אינם תלויים זה בזה. ניתן אפוא ללומדם ברצף, או לבחור מבניהם.

א - מגילת החסד

סיפור מגילת רות מתחיל כאשר משפחת אלימלך מעתיקה את מקום מגוריה למואב. בבית לחם, מקור מוצאם, הרעב כבד, ובניגוד לשם המקום - אין בו לחם. אלימלך, נעמי ושני בניהם מחלון וכליון, מהגרים. בעיית הרעב נפתרה, שני הבנים נשאו נשים, אך במואב מתו כל גברי המשפחה ונעמי רוצה לשוב לארצה. נתחיל לקרוא את המגילה מנקודה זו, בה שתי כלותיה של נעמי מציעות לבוא עמה לארצה:

"וַתֹּאמֶר נְעָמִי לְשֵׁתִי כַלְתִּיהָ: 'לְכִנָּה שְׂכֵנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמִּי יַעֲשֶׂה ה' עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים וְעַמְדִּי... וְתִשָּׂא לְהָן וְתִשָּׂאנָה קוֹלָן וְתִבְכְּינָה. וְתֹאמְרֵנָה לָהּ: 'כִּי אַתָּה נָשׁוּב לְעַמֶּךָ' וְתֹאמְרֵנָה נְעָמִי: 'שְׂכֵנָה בְנֹתִי, לָמָּה תִלְכִּנָּה עִמִּי?... אֵל בְּנֹתִי, כִּי מֵר לִי מְאֹד'... וְתִשָּׂאנָה קוֹלָן וְתִבְכְּינָה עוֹד, וְתִשָּׂא עֲרֹפָה לְחִמּוֹתַי וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ. וְתֹאמְרֵנָה רות: 'אֵל תִּפְגְּעִי בִּי לְעִזְבָּה לְשׁוּב מֵאֲחֵרַיָּה, כִּי אֵל אֲשֶׁר תִּלְכִּי - אֱלֹהֶיךָ, וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִּי - אֱלֹהֵיךָ, עַמֶּךָ - עִמִּי, וְאֱלֹהֵיךָ - אֱלֹהֵי. כַּאֲשֶׁר תִּמּוֹתִי - אֲמוֹתַי, וְשֵׁם אָקְבָר. כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יִסִּיף כִּי הִמְנֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינָה...'"

וַתֹּאמֶר רות המואביה אֶל נְעָמִי: 'אֲלֹכָה נָא הַשְׁדָּה וְאַלְקָטָה בְּשִׁבְלִים' ... וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְנַעֲרוֹ הַנֹּצֵב עַל הַקּוֹצְרִים: 'לָמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת?' וַיַּעַן הַנַּעֲרָה הַנֹּצֵב עַל הַקּוֹצְרִים, וַיֹּאמֶר: 'נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשְׂבָּה עִם נְעָמִי מְשֻׁדָּה מוֹאֲבִי: וְתֹאמְרֵנָה אֱלֹקָטָה נָא וְאֶסְפְּתִי בְּעֵמְרִים... מֵאֵז הַבֶּקֶר וְעַד עֶתָּה זֶה שְׂבָתָה הַבַּיִת מְעֻט.' וַיֹּאמֶר בְּעֵז אֶל רות: 'הֲלוֹא שְׂמַעְתָּ בְּתִי, אֵל תִּלְכִּי לְלָקֵט בְּשָׂדֶה אַחֵר... הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנַּעֲרִים לְבִלְתִּי נִגְעָה וְצָמַת וְהִלְכָתְּ אֶל הַכְּלָיִם וְשָׂתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנַּעֲרִים'

ותפל על פניה ותשתחו ארצה ותאמר אליו: 'מדוע מצאתי חן בעיניך להפירני ואנכי נכריה?' ויען בעז ויאמר לה: 'הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום. ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו'

ותאמר: 'אמצא חן בעיניך אדני כי נחמתני...'

ויאמר לה בעז: 'לעת האכל גשי הלם, ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחמץ' ותשב מצד הקוצרים ויצבט לה קלי ותאכל ותשבוע ותתר, ותקם ללקט, ויצו בעז את נעריו לאמר: 'גם בין העמרים תלקט ולא תכלימוה...'

ותלקט בשדה עד הערב ותחבט את אשר לקטה ויהי כאיפה שערים. ותשא ותבוא העיר ותרא חמותה את אשר לקטה ותוצא ותמן לה... ותאמר לה חמותה: 'איפה לקטת היום ואנה עשית?...' ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו...'

ותאמר נעמי לכלתה: 'ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים...'

ויאכל בעז וישת וייטב לבו ויבא לשכב בקצה הערמה ותבא בלט ותגל מרגלתיו ותשכב. ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתיו. ויאמר: 'מי את?'

ותאמר: 'אנכי רות אמתך, ופרשת כנפך על אמתך כי גאל אתה'

ויאמר: 'ברוכה את לה' בתי היטבת חסדך האחרון מן הראשון...'

ויקח בעז את רות ותהי לו לאשה ויבא אליה ויתן ה' לה הריון ותלד בן. ותאמרנה הנשים אל נעמי: 'ברוך ה' אשר לא השבית לך גאל היום... והיה לך למשיב נפש ולכלכל את שיבתך כי כלתך אשר אהבתך ילדתו אשר היא טובה לך משבעה בנים'

ותקח נעמי את הילד ותשתהו בחיקה ותהי לו לאמנת. ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי ישי אבי דוד"

תקציר פסוקי מגילת רות, מפרק א', ח' עד פרק ד, י"ז

אמר רבי זעירא:

מגלה זו (מגילת רות) אין בה לא טמאה, ולא טהרה, ולא אסור, ולא התר,

ולמה נכתבה?

ללמדך כמה שזך טוב לגומלי חסדים"

מדרש רבה רות, פרשה ב, י"ד

- פסוקי המגילה מזכירים כמה פעמים את המילה 'חסד', מתארים פעולות שונות של רוח, מפגשים מרגשים ואומץ לעשות טוב. מהם מופעי החסד השונים בסיפור המגילה? איזה מבניהם משמעותי בסיפור בעיניכם, ומדוע?
- מה דעתכם על תשובתו של המדרש על השאלה מדוע נכתבה מגילת רות? על מי מבין דמויות המגילה מוסב לדעתכם המדרש: מיהו הגומל חסדים, ומהו שכרו הטוב?

ב - השקופים שאינם נראים

"חשוב לתת כבוד למי שאינו נראה. אלוהים נמצא באנשים האלה, צריך לדבר איתם, ללחוץ להם יד, להקשיב להם. נגני רחוב צריכים לקבל משכורת של העשירון העליון... אנחנו שקופים בעיני רוב הציבור, אבל צריך לתת קצת באך בין כל הדציבילים הגבוהים שמפיקים האוטובוסים, צריך מוצרט במירוץ המטורף הזה של העוברים ושבים... ונגן רחוב מקל עליהם את העומס, לוקח משהו כבד והופך אותו לקל. תשאל למה? בגלל שאכפת לו, בגלל שהוא אוהב..."

דודו בוסי, בסמטאות, הוצאת כתר, ירושלים 2008, עמ' 200

- מה יחסכם לטענה זו אודות נתינת "כבוד למי שאינו נראה"? אילו עוד דוגמאות יש לדעתכם לאנשים "שאינם נראים"?
- מי לדעתכם גומל חסד למי, ומי מצליח לראות את מי: העשירון העליון לתחתון, או להיפך? האנשים ברחוב שרואים כמה "אלוהים נמצא בנגנים", או הנגנים שמוסיפים צלילים לאנשים ברחוב?
- מיהו או מיהם, לדעתכם, "מי שאינו נראה" - בסיפור המגילה? האם ובמה ראו אותו? ובקהילה - מה מקומו של מנגנון חוסר הראייה? האם וכיצד נוכל להשפיע על כך?

ג - כולנו זקוקים לחסד?

כולנו זקוקים לחסד | מילים: נתן זך,
לחן: אילן וירצברג

כולנו רוצים לאהוב,
כולנו רוצים לשמוח.
כדי שיהיה לנו טוב,
שיהיה לנו כח.

כמו שמש שזורחת...

© כל הזכויות שמורות
למחברים ולאקו"ם

כולנו רוצים לתת
רק מעטים יודעים איך.
צריך ללמוד כעת
שהאושר לא מחייך,
שמה שניתן אי פעם
לא ילקח לעולם.

שיש לכל זה טעם,
גם כשהטעם תם...
בואי ואראה לך מקום
שבו עוד מאיר אור יום.

כולנו זקוקים לחסד,
כולנו זקוקים למגע.
לרכוש חום לא בכסף,
לרכוש מתוך מגע.
לתת בלי לרצות לקחת
ולא מתוך הרגל.

כמו שמש שזורחת,
כמו צל אשר נופל.
בואי ואראה לך מקום
שבו עוד אפשר לנשום.

- בחרו שורה מהשיר, שמילותיה מדברות אליכם / נכונות בעיניכם / הייתם רוצים שיהיו חלק מחייכם. שתפו והסבירו את בחירתכם.
- מהו הקשר בין נתינה לקבלה בשיר? ומהם לדעתכם הקשרים בין מעגלי הנתינה והקבלה, בסיפור המגילה?

אסיף - סבב סיום

אם הקהילה התפזרה ללימוד בזוגות / קבוצות - נחזור בשלב זה למליאה.
המנחה יכולה לבחור באחת האפשרויות לסבב של אסיף - איסוף הלימוד והמחשבות שעלו מתוכו (לא כל המשתתפים מוכרחים לדבר):

- מהו הרעיון שהתחדש לכם בלימוד זה?
- אילו סוגים של חסד מאפיינים את הקהילה שלנו? ואילו גוונים היינו רוצים שיתגברו ויתרבו בה?
- קריאה משותפת של המקור להלן, ושיחה על השאלות בסיומו:

יצר לב האדם טוב מנעוריו?!

"בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא...
חסד אומר: 'ברא, שהוא גומל חסדים'
ואמת אומר: 'אל יברא, שכולו שקרים'
צדק אומר: 'ברא, שהוא עושה צדקות'
שלום אומר: 'אל יברא, דכוליה קטטה'
... עד שמלאכי השרת מדיינין אלו עם אלו, ומתעסקין אלו עם אלו, בראו הקב"ה.
אמר להן: 'מה אתם מדיינין? כבר נעשה אדם!'
בראשית רבה, ח', ה'

- המדרש מתאר ויכוח בין המלאכים, האם לברוא את האדם אם לאו. במהלך הדיון נשמעות טענות שונות על מהותו של האדם וטיבו.
איך, לדעתכם, חיים עם החלקים השונים של בני האדם יחד? חשבו על דוגמא שבה עולים הקונפליקטים בין המהויות השונות של האדם, ואולי על כיוון־מחשבה האם וכיצד אנו מקבלים את החלקים הללו יחד.
- האם עבורכם פשוט יותר לתת או לקבל חסד ורוך? וביחס לוויכוח במדרש: כיצד נקבל חסד גם מאנשים שלעתים הם מאופיינים ב'קטטה ושקר'? ואיך אנחנו מצליחים להעניק ולתת לאנשים כאלו?
- בסיום המדרש הוויכוח על טיב האדם אינו מוכרע, אלא מתואר שהאל בורא את האדם, למרות חסרונותיו. מה ניתן ללמוד מכך, לדעתכם, על משמעות החסד? ומה ניתן לקחת לדעתכם מן המפגש בין מדרש זה למרקם החברתי בקהילה שלנו?

